

A n n e T i k o

Psühholoogiakandidaat, Tallinna ülikooli sotsiaaltöö instituudi
psühhosotsiaalse töö dotsent

Vanemate ootused õpetajale

RESÜMEE

Kooli astuvate laste vanemate ootused õpetajale ja kogemused oma vanemate laste koolitegelikkusest

Uurimuse aineks on õpetajast sõltuvad tegurid, mis mõjutavad lapse heaolu koolis. Uurimus otsis vastuseid järgmistele küsimustele. Millised on kooli astuvate laste vanemate ootused õpetajale? Millised on koolis käivate laste perede kogemused, mis seonduvad lapse õpetajaga? Mida peaksime eelnevast lähtudes koolielus, sh õpetajakoolituses muutma?

Uurimismeetod on ankeetküsitlus 2008. a sügisel kooli astunud laste vanematele. Vastas 2166 peret Eesti kõigist maakondadest ja suurematest linnadest.

Uurimistulemused. Vanemad ootavad õpetajalt eelkõige lapsesõbralikkust ja hoolivust, kuid samas ka nõudlikust ja kompetentsust lapse õpioskuste kujundamisel ning klassikollektiivis toimuva jälgimisel ja adekvaatsel reageerimisel. Õpetajas nähakse turvalise keskkonna loojat ja tagajat. Väga oluliseks peetakse, et õpetaja oleks õiglane ning eelarvamustevaba, ei eelistaks ega sildistaks kedagi,

et tal oleksid oskused ja tahe teha koostööd koduga lapse arengut puudutavates küsimustes.

Perede kogemused on erinevad: osa vanemaist tunneb väga suurt rõõmu, et last õpetavad targad ja tublid õpetajad meeldivas õpikeskkonnas, osa perede kogemused on aga negatiivsed. Kogetud mured seonduvad olulisel määral õpetaja suhtumisega, tema erapoolikuse, koostöötahte puudumise, lapse halvustamise, lapsega seonduva informatsiooni puuduliku edastamisega.

Saadud tulemused lubavad järeldada, et õpetajakoolitus peab oluliselt enam tegelema õpetaja kui isiksuse enesearengu küsimustega – et vastata laste vajadustele ja perede ootustele tagamaks iga lapse järjepidevat arengut, peab õpetaja nägema igas lapses subjekti, viimase eelduseks on aga õpetaja enda professionaalne areng.

Märksõnad: õpetaja, turvaline koolikeskkond, koostöö koduga, lapse isiksuslik areng, koolirõõm.

Sissejuhatus

Käesolev artikkel peegeldab osa suuremast uurimusest, mille sisuks oli Eesti lapsevanemate ootused ja kogemused, mis seonduvad kooliks ettevalmistamisega lasteasutustes, koolivalikut mõjutavate teguritega, koolimure ja -rõõmuga (Salundi ja Tiko 2009). Uurimus viidi läbi Eesti koostöökogu ja Tallinna ülikooli sotsiaaltöö instituudi koostöös.

Käesoleva artikli eesmärk on kajastada uurimuse seda osa, mis puudutab perede ootusi koolile ja õpetajale ning kogemusi oma juba koolis käivate laste koolielust.

Kool on lapse jaoks väga oluline keskkond, kus möödub suur osa tema elust. Kahtlemata on kooli tähendus inimese elukulus viimase sajandi jooksul üha kasvanud. Kooli peetakse laste ja noorukite arengu ning sotsialiseerumise oluliseks keskkonnaks, kus valmistatakse ühiskonna uusi liikmeid ette sotsiaalseks eluks.

Ka Eesti hariduselu puudutavas diskussioonis on taas kord pööratud tähelepanu kooli olulisele rollile isiksuse arengu toetamisel.

Eesti inimarengu aruandest 2009 loeme, et ühelt poolt saavutavad meie õpilased häid tulemusi rahvusvahelistes võrdlevates haridusuuringutes nagu TIMSS ja PISA, teisalt aga ei paku õppimine neile rõõmu ega huvi (Sutrop ja Kraav 2010, 122). Ka Euroopa Liidu laste heaolu-uuring näitas, et kui meie lapsed on hariduslikult EL-i riikide laste seas väga heal teisel kohal, siis subjektiivselt heaolult oleme kahjuks alles kahekümnendad (Bradshaw 2010, 34).

Sotsialiseerumine ei ole vaid valmis tegutsemismudelitega kohanemine, vaid vastasmõjusuhtes toimuv nõupidamine, reeglite katsetamine, neis kahtlemine ja uute sotsiaalsete käitumismallide proovimine (Antikainen 1998). Tänapäevane sotsialisatsioonikäsitlus näeb seda protsessi kahesuunalise mõju termineis, kus diaadi kumbki osapool mõjutab teise partneri käitumist (Schaffer 2009, 180). Koolis on võtmeisik õpetaja. Tema professionaalsusest ja inimlikest omadustest (empaatia, soojus, tolerantsus jne) sõltub paljuski lapse käekäik koolis, tema eduelamuse võimalikkus, tema sotsiaalsed oskused, mis oluliselt mõjutavad minakäsitluse kujunemist.

Vastasmõjuteoreetilise vaateviisi kohaselt on kooli ülesanne peamise sekundaarse sotsialisatsiooni keskkonnana pakkuda võimalusi aktiivseks, küsimusi püstitavaks, arutlevaks ja kahtlevaks vastasmõjuks. Kooli tuleb vaadelda kui ühiskonna väikest mudelit. Lisaks on kooli ülesanne toetada primaarsel sotsialiseerumisel tekkinud *mina* edasist arengut, personaalse identiteedi ehitamist. Kool on seega samaaegselt nii sotsialiseerumise kui ka individuaalseerumise keskkond. Kooli tegutsemisviisides võimenduvad individuaalsete valikute tegemine, enese hindamine ja valmisolek end jätkuvalt arendada (Nivala 2006, 112). Selline lapse individuaalset arengut silmas pidav kool eel-

dab, et igas lapses nähakse subjekti, et lähtutakse tema isikupärast, et lapsevanemates nähakse koostööpartnereid. Tegelikult aga õpitakse valmisteadmisi ühesuguses tempos ja ühesuguse materjali järgi ning hinnatakse teadmisi, mitte õpilase arengut (Eisenschmidt 2008, 62). Koostöö lapsevanematega on tihti olematu. Samas tähtsustavad nii kool kui kodu üle teadmisi väärtuskasvatuse või sotsiaalsete oskuste arvel (Sutrop ja Kraav 2010, 125). Soome uurijad on teinud lapseõlveuuringute metauurimuse, otsides vastust küsimusele, kus luuakse laste jaoks olulist sotsiaalset kapitali. Uurimistulemuste järgi on kool kodu järel teine keskkond, kus lapse jaoks oluline sotsiaalne kapital kui lapse heaolu ressursid moodustub (Ellonen ja Korkiamäki 2006, 229). Kooli vaadeldakse kogukonnana, kus on tähtsad nii õpetajate-õpilaste, õpetajate-vanemate kui ka vanemate omavahelised suhted. Eri osapoolte ühistöö võimaldab tekkida sotsiaalse kapitali tekkeks vältimatutel jagatud sotsiaalsetel normidel (Croningen ja Lee 2001, ref Ellonen ja Korkiamäki 2006, 230).

Käesoleva artikli **aineks** on õpetajast sõltuvad faktorid, mis määravad lapse heaolu koolis. Otsime vastust järgmistele küsimustele.

- Millised on kooliteed alustavate laste vanemate ootused õpetajale?
- Millised on juba koolis käivate laste vanemate kooli ja õpetajatega seotud kogemused?
- Mida peaksime eelnevast lähtudes koolielus, sh õpetajakoolituses muutma?

Uurimismeetod

2008. a sügisel koostasime kooliteed alustanud laste vanematele ankeetküsitluse, milles keskendusime järgmistele alateemadele.

- Vanemate hinnang lasteasutusele, lapse arengu ja kooliks ettevalmistamise vaatekohast, peamised koolivalikut mõjutavad tegurid.
- Vanemate arusaam ja ootused erinevate professionaalide olemasolule ja nende koostööle koolis.
- Hinnang huvitegevuse vajalikkusele lapse jaoks.
- Vanemate ootused õpetajale, õpetaja ja lapse heaolu.
- Vanemate arusaam ja eelistused eri koolitüüpide osat haridussüsteemis.
- Suhtumine liitklassidesse.
- Kooli turvalisuse tagamise võimalused.
- Vanemate arusaam eri osapoolte rollist haridust puudutavate otsustuste tegemisel.

Eraldi tundsimme huvi, millised on nende vanemate kooliga seonduvad kogemused, kellel on juba koolikäivaid lapsi. Siin keskendusime nii koolieluga seonduvatele rõõmudele kui ka muredele, eri teenuste vajadusele kui ka saadud teenuste vastavusele tegelikele vajadustele.

Ankeet koosnes nii suletud kui ka avatud küsimustest. Suletud küsimuste osas toimus kvantitatiivne analüüs sagedusjaotuste, korrelatsioonanalüüsi, klasteranalüüsi tase- mel (vt Salundi ja Tiko 2009).

Käesolevas artiklis kajastub uurimuse kvalitatiivne pool – s.o vastused avatud küsimustele. Avatud küsimuste vas- tuseid analüüsisime tematiseerimise/kodeerimise teel: vastustest kirjutati välja teemakohased väited, registreeriti nende varieeruvus ja korduvus. Vastuste sisust lähtuvalt moodustati analüüsikategooriad. Näiteks ootused õpetajale: inimlikkus, lapsesõbralikkus, partnerlus, erapooletus jne. Analüüs toimub saadud kategooriatest lähtudes.

Tekstis kasutatud tsitaadid annavad võimaluse tutvuda vanemate arvamuste-kogemuste variatiivsuse ja korduvu- sega.

Valimi moodustamine oli käepärane. Lähtusime sellest, et esindatud oleksid kõik maakonnad. Valimi suuruse ka- vandamisel arvestasime, et igast maakonnast oleks kaa- satud kuni kolmandik lasteaedu ja igast kaasatud lasteaiast omakorda kolmandik peresid, kelle laps läheb 2008. aasta sügisel kooli. Tagastatud ankeetide hulk maakonniti eri- nes. Oli maakondi/linnu, kust saabus tagasi enamik meie väljastatud ankeetidest, aga mitmest maakonnast laekus neid tagasihoidlikumalt. Küsitlusele vastanute osatähtsus maakonniti seetõttu erineb. Meie arvates ei vähenda see üldistustes esitatu väärtust, küll aga kohustab maakondlike erinevuste väljatoomisel ülaltoodud tõsiasjaga arvestama (Salundi ja Tiko 2009).

Küsitluse korraldusse kaasasime maavalitsuste haridus- ja kultuuriosakondade ning omavalitsuste töötajaid.

Saatsime välja 4340 ankeeti, täidetuna saime tagasi 2326, millest osa oli osaliselt täidetud. Analüüsimisele kuulus 2166 ankeeti. Anketeerimine toimus ajavahemikus 1. mai kuni 30. juuni 2008.

Uurimistulemused

Ootused õpetajale on väga mitmekülgsed, mis teevad esi- mesest õpetajast peaaegu ideaalinimese, kuid esmasteks olulisteks omadusteks peetakse **inimlikkust, lapsesõbra- likkust, hoolivust**.

„Ootan eelkõige inimlikku suhtumist, mõistmist.”

„Armastust laste ja oma töö/aine vastu. Kannatlikku ja mõist- vat suhtumist lastesse.”

„Number üks on mõistev õpetaja. Õpetaja peaks olema avatud suhtlemisega, tolerantne erinevuste suhtes, tolerant- ne loovuse suhtes.”

„Positiivne suhtumine lapsesse.”

„Armastagu lapsi – võimumaiaid kooli ei sobi.”

Lapsesõbralikkus ja hoolivus sisaldab kindlasti soovi ja oskust lapse mure ära kuulata, toetada, iga lapse eripära arvestada.

„Lapsesõbralik, huvi laste tegemiste ja murede vastu, lapse eripära arvestamine, murede ära kuulamine.”

„Oskus ja tahtmine lapse mure ära kuulata, mitte langetada otsus esmamulje alusel.”

„Et oleks kannatlikud, hoolivad, arvestaks lapse eripära.”

„Pädevad oma töös, sõbralikud, oskavad arvestada lapse isiksusega.”

„Mõistmist, abivalmidust, koostööd.”

Väga tähtsaks peetakse inimlikkuse kõrval aga õpetaja **nõudlikkust**, mis tagab õpiharjumuste kujunemise, õiged väärtushinnangud ja arusaamad ning paneb aluse edasi- seale edukale teadmiste omandamisele.

„Õpetaja peab olema lapsesõbralik, hooliv, koostöövalmis, aga ka kindlasti nõudlik.”

„Õpilast innustav ja tunnustav, enda nõudmistes järjekindel, ennast täiendav.”

„Lastega arvestamist, nõudlikkust, kindlaid raame, partner- lust.”

Partnerlus on järgmine oluline omadus, mida vanemad õpetajalt ootavad. Vanemate vastustest nähtub, et nad pole alati kohanud õpetaja tahet teha koduga koostööd, informeerida kodu lapsega toimuvast, kaasata vanemaid probleemide lahendamisse.

„Et lapsevanem hoitaks lapse tegemistega kursis.”

„Avatud ja abivalmis suhtlemine – kodu ja lapsevanemaga.”

„Et vanem teaks, mis tegelikult koolis toimub, et ta saaks kaasa aidata, juhul kui on probleem.”

„Mõistvat suhtumist, kannatlikkust, koostöövalmidust vane- matega.”

„Suhtlemist koduga (ka vanemates klassides).”

„Äärmiselt vajalik on lapsevanema-õpetaja koostöö – et laps tahaks koolis käia ja et see oleks turvaline.”

Õpetajas nähakse peamist turvalise õhkkonna loojat koo- lis. Selleks oodatakse õpetajalt **tähelepanelikkust** laste käitumise suhtes ja kohest objektiivset reageerimist.

„Et õpetaja märkaks kollektiivis toimuvat ja reageeriks toi- muvale.”

„Et koolis ei oleks õpilaste vahel julma käitumist.”

„Et tekiks turvaline keskkond lapsele, kus avalduks ta või- med, ja psüühika jääks terveks. Pöörata tähelepanu õpilaste tegevusele vaheajal ja peale tunde.”

„Et nähakse, mis vahetunnis toimub.”

Õpetajalt oodatakse, et ta oleks lastele **eeskujuks** nii oma käitumise kui ka isikuomadustega.

„Õpetaja peaks olema lastele eeskujuks oma isikuomaduste (rahulikkus, kannatlikkus, abivalmidus) poolest.”

Professionaalsus sisaldab nii **oskust asjad huvitavaks ja mõistetavaks teha** kui ka **rahulikku meelt** lastega suht- lemisel.

„Tegeleda asjadega rahulikult ja kannatlikult ja asjad lastele lihtsaks ja arusaadavaks teha.”

„Kompetentsust ja sõbralikkust.”

Üks oluline omadus, mida vanemad õpetajalt ootavad, on **õiglane ja eelarvamustevaba suhtumine** igasse lap- sesse, **võrdne kohtlemine**, iga lapse kui **individuaalsu- se austamine**.

„Et võtaks last just selle lapsena, mitte selle pere järeltulija- na – et puuduks eelarvamusi.”

„Kohelda lapsi võrdselt!”
„Et kõiki õpilasi koheldaks võrdselt.”
„Objektiivsust – et lapsi hinnataks nende oskustest lähtuvalt, mitte vanemate sotsiaalse staatuse järgi.”
„Tähelepanu igale lapsele, sõltumata õppetulemustest.”
„Sõbralikkus, võrdne suhtumine kõikidesse lastesse.”

Vanemad saavad aru, et tegelikult on ootused õpetaja suhtes väga kõrged ja õpetaja väsib. Seepärast soovitakse õpetajatele head tervist, terveid närve, huumorimeelt ja vastupidavust.

„Terved närvid ja lastearmastus + psühholoogiline koolitus igale koolitöötajale.”
„Tervet närvikava.”
„Ei tohiks olla närvilised.”
„Et nad oleks rahulikud, motiveeritud, rahul oma töö ja palgaga.”
„Õpetajana usun õpetajatesse, tean nende hädasid ja rõõme.”

Vanemate veendumus on, et kooli sobivad vaid need õpetajad, kes teevad oma tööd **rõõmuga**, kellele see töö pakub rahuldust.

„Et koolis töötaksid need, kes tõesti soovivad lastega tegeleda. Ainult meetoodilistest oskustest ei aita.”
„Et kõik teeksid oma tööd professionaalselt ja südamega.”

Lapsevanemad mõistavad esimese õpetaja väga olulist rolli oma lapse arengus.

„Esimese klassi õpilasele on oluline just see esimene „oma õpetaja” – kuidas ta edasi koolis õpib, saab hakkama.”

Seetõttu ootavad nad kooli palju noori, kompetentseid, hea haridusega ja rõõmsameelseid õpetajaid, kusjuures oluliseks peetakse, et koolis oleks ka meesõpetajaid.

„Kahju, kui koolis töötab õpetajaid, kes pole eriti huvitatud oma tööst, kuid asemele pole ka võtta. Maakoolides on tihti nii.”
„On vaja noori, aktiivseid, haritud õpetajaid.”

Vanemad näevad kooli keskkonnana, kus nende laste eest peaksid hoolt kandma mitte ainult õpetust jagavad õpetajad, vaid veel kümnekonna ameti esindajad.

Tänane kool ei tule vanemate arvates enam normaalselt toime, kui seal ei tööta psühholoogid, sotsiaalpedagoogid, meditsiinitöötajad, aga ka turvatöötajad (linnakoolides) ja abiõpetajad hariduslike erivajadustega laste jaoks.

Koostööst kirjutades tähtsustavad vanemad eelkõige kooli koostööd koduga. Vanemate vastustest on tunda, et mitte alati pole kool olnud aldis koostööks koduga. Vanemate ühistegevuses nähakse suurt potentsiaali koolis ette tulevate probleemide lahendamisel ning turvalise arengukeskkonna loomisel laste jaoks laiemalt.

„Peaaegselt oluliseks usalduslikku suhet kooli ja lapsevanema vahel. Eesti kontekstis võidaks lapsevanemaga võtta ühendust ka lapse kiitmiseks, mitte ainult probleemide korral – sama kehtib ka lapsevanematele.”
„Õpilaste vanemad klassis – ühine seisukoht probleemide lahendamisel ja mõjutamine ühisel jõul.”
„Lapsevanemad omavahel.”

Rahulolust tänapäeva kooliga, kus lapsed juba käivad.

Palusime hinnata vanemal, kelle vanemad lapsed juba käivad koolis, rahulolu oma lapse kooliga. Oluliseks vanema **rahulolu** kriteeriumiks osutus siin lapse rahulolu.

„Laps on rahul – meile sellest piisab.”
„Oluline on, et laps läheb hommikul hea tujuga kooli.”

Tähtsustati õpetajat ja tema loodud õhkkonda kui lapse turvalisuse ja rahulolu tagatist, samuti õpetaja koostööd koduga ning koolikeskkonda. Rahulolu tähtis osa on huvitegevuste võimalus.

„Toimib süsteem kool-kodu: sõbralik, turvaline.”
„Õpetajad töökad ja sõbralikud, maja ilus ja uus – sooviks veel poisile suuremat huvitegevuste võimalust.”
„Väike algkool, hea suhe õpetajaga, väga hea koostöö.”
„Väike kool. Hea koostöö õpetajate vahel. On huviringid, sõbralikkus, konservatiivsus.”
„Hea tase, tugevad õpetajad, kodule lähedal, tasuta trennivõimalus.”
„Head õpetajad, tingimused, ringid.”
„Hea tase, kodule lähedal.”
„Algklassilapsele on kõige tähtsam tema õpetaja. Sellest sõltub lapse koolirõõm ja tulevased õpiharjumused. Natuke ebakindlaks teeb see aeg, kui õpetaja peaks vahetuma.”
„Meil on head õpetajad ja laps on läinud alati hea meelega kooli.”
„Väga hea õpetaja. Üldist kooli tuge ei tunneta.”

Kooliga rahulolu peamised tegurid võiks kokku võtta järgneva kolme tsitaadiga.

„Väike kool. Hea koostöö õpetajate vahel. On huviringid, sõbralikkus, konservatiivsus.”
„Hea tase, tugevad õpetajad, kodule lähedal, tasuta trennivõimalus.”
„Laps tahab õppida ja kooli minna, pole kuulnud vägivallast; õpetajal aega tegeleda individuaalselt.”

Lapsevanemate vastuste alusel tuleb tõdeda, et eesti algklassiõpetajad (klassiõpetajad) üldiselt vastavad vanemate ootustele, kuid probleemid tekivad järgmises kooliastmes, kus lapse ja õpetaja suhe pole enam nii isiklik ja mitmekülgne.

„Lastel on olnud väga head algklassiõpetajad. Põhikoolis said ise hakkama, gümnaasiumis ka tublid. Põhikooli osas esineb liiga palju ebakompetentseid õpetajaid, õpikoormus suur, lastel stressirohked aastad.”
„Klassijuhataja ei meeldi, kuna ei suuda aidata lahendada puberteediaas laste probleeme. Noor veel. Algklassiõpetaja oli väga tugev – on võrdlusmoment.”

Vanemad tunnevad väga suurt rõõmu, kui näevad, et last õpetavad **targad ja tublid õpetajad** meeldivas õpikeskkonnas.

„Toredad õpetajad, vahvad edasimineked, meeldiv arengukeskkond.”
„Klassijuhataja isikus, pühendunud ringijuhid.”
„Väga turvaline kool, andekad õpetajad, head traditsioonid.”

Nagu eelnevatest tsitaatidest lähtub, on nii rahulolu kui ka **rahulolematuse** põhjus **õpetaja** – see puudutab nii õpetaja suhtumist lapsedesse, erapooletust kui ka tõsiasja, et õpetajad vahetuvad või neid polegi.

„Teist last samasse kooli panna ei soovi, kuna lapsele siendatakse, et need, kes siin koolis õpivad, on erilisemad, targemad.”

„Rahulolematust õpetajatega (keeruline probleem õpetajate ja laste vahel) ja kiusamine õpetajate poolt, vananenud vaated juhtkonnas e. ebapedagoogiline käitumine.”

„Piirkonna ainus gümnaasium. Valikut pole. Väga liikuv õpetajate pere, pinged kooli majandamisega ja selle juhatajaga.”

„Probleem on olnud õpetajaga, kes ei soovinud aidata lapsel matemaatikas edasiminekuks ehk ei soovinud leida parimat lahendust lapse jaoks. Jäi ükskõikseks.”

„Kui koolis pole õpetajat, ei ole ka tulemust loota.”

„Kuna häid õpetajaid napib, siis mõne aine õpetaja ei suuda siiski edastada teadmisi õpilastele.”

„Kahjuks ei saa õpetajate valikuga rahul olla. Õpetajate seas võiks samuti olla konkurents.”

„Õpetajad võiks lastega suheldes unustada ülbuse, üleoleku, alandamise.”

„Õpetajad peaks olema nooremad.”

„Suurendada tuleb vanemate-kooli suhet ja vanematele õpetajatele tuleb meelde tuletada, et NSV Liitu enam pole – iganenud õpetamisviisid.”

Rahulolematust võib põhjustada nii **laste suur koormus** kui ka liiga kergekäeline suhtumine õppetöösse, valikute ja süvenemisvõimaluse puudumine, individuaalse lähenemise puudumine.

„Koolipäeva lühendatakse liiga kergekäeliselt (või jääb ära). Sageli jääb ära tunde, mida ei võeta järele. Samuti perereisid õppetöö ajal – see on lubamatu.”

„Võiks olla rohkem valida lisaaineid (kallakuid) ja ringiteemasid.”

„Peame leppima, kuigi oleks soovinud lapsele paremat haridust.”

„Tunnen puudust, et lõpetati nn tasemeõpe reaalinetes, sest seetõttu kannatavad nii klassi tugevamad, kes ei saa küllaldaselt stiimulit, kui ka nõrgad, kes ei suuda tehtavat küllaldaselt mõista ning kaotavad õpihuvi. Laste kiirus on erinev.”

Üks vanem andis väga kriitilise hinnangu kogu meie koolisüsteemile.

„Sellises koolisüsteemis, mis rõhub faktide omandamisele, mitte õppimisoskuse omandamisele ja loovuse arendamisele, on raske paremat tahta ja saada. Koolisüsteem peab põhimõtteliselt muutuma.”

Lapsevanemate ja laste kogetud kooliga seotud mured seonduvad olulisel määral **õpetaja suhtumisega, tema erapoolikuse, koostöötahte puudumisega, lapse halvustamisega, lapsega seonduva informatsiooni puuduliku edastamisega.**

„Õpetaja vaimne terror on viinud selleni, et laps ei ole tahtnud kooli minna.”

„Üksikute õpetajate isiklikud ambitsioonid on osutunud suuremaks kui lapse edasine käekäik hariduses.”

„Mure, kui laps tuleb teisest lasteaiast, teda ei võeta omaks ja õpetaja ei aita kaasa, et asi paraneks, vaid laseb mõjutada end teiste lapsevanemate poolt, eriti kes on materiaalselt paremal järjel.”

„Teatud pedagoogid on käitunud laste suhtes ebaeetiliselt, kuid need probleemid oleme suutnud koheselt lahendada.”

„Õpetajate erinev suhtumine üleminekul algklassidest põhikooli ja siis eelmise õpetaja töö laitmine. Kiituskirjaga lõpetajast saab õpetamata laps.”

„Õpetaja hindab ebaõiglaselt, õpetaja norib lapse kallal. Lapsed ei taha koolis käia, kuna ütlevad, et see, mida käsatakse õppida, on mõttetu ja tarbetu!!! ja seejuures takerdakse pisisasjadesse.”

„Tuleb tegeleda hirmudega, mida laps tunneb kooli minnes ning sellest tingitud terviseprobleemidega (psüühilised eelkõige).”

„Lapsed ja õpetaja teevad vahet, kes lastest on rikkast perest. Kui ei, siis noritakse.”

„Kohati on tunda koolipoolset ükskõiksust probleemide lahendamisel. Kool-kodu suunal ei liigu info, mis peaks liikuma.”

Teine oluline murevaldkond on **kaasõpilaste koolivägivald ja õpetaja abi puudumine.**

Kooli turvalisusega seonduv koolivägivald probleemata. Mitmel perel on kogemusi, et nende lapsed pole koolivägivald ilmnemisel vajalikku tuge või abi saanud ja õpetaja on probleemist distantseerunud. Viimane kinnitab seisukohta, et koolipsühholoogi ja/või sotsiaalpedagoogi olemasolu koolis on väga oluline, aga ka tõsiasi, et tänane õpetajakoolitus peab andma valmisoleku tegelda kooli jõudnud sotsiaalsete probleemidega.

„Vägivaldne käitumine kaasõpilaste suhtes, millele ei pöörata piisavalt tähelepanu.”

„Seoses koolis narrimisega ei soovinud laps koolis käia, tänu koolipsühholoogile asi lahenes.”

Õpetaja rolli kasvatajana peavad vanemad väga oluliseks.

„Õpetaja roll kasvatajana on oluline, kuna suure osa päevast on õpetaja eeskujuks arenevale noorele inimesele.”

„Õpetaja roll on väga oluline. Minu vanemal lapsel oli ÕPETAJA – tõeline. Oleks selliseid rohkem.”

„Peaaegu väga oluliseks algklassiõpetaja rolli, kes jätab jälje kogu eluks.”

„Õpetaja suhtumisest lapsesse ja aine edasiandmisest sõltub, kas laps tahab hea meelega koolis käia või ei.”

„Eriti algklassides sõltub õpetajast väga palju, kuidas lapsel koolis läheb.”

On vanemaid, kes pole rahul praeguste õpetajatega.

„Õpetaja hea tase on probleemiks.”

„Vähem peaks koolis olema nõuka-aegseid õpetajaid.”

Osa vanemaist on mõistnud, et õpetajale on jäetud varasemast vähem võimalusi oma kasvatusesmäärke realiseerida.

„Tundub, et praegu on õpetajal vaid kohustused ja õpilasel õigused – tuleks leida kuldne kesktee.”

„Õpetaja on muudetud lapsevanemate, laste ja ühiskonna nõudmiste objektiks, selles olukorras on kõik pea peale keeratud.”

„Õpetajal peab olema rohkem õigusi korrale kutsumiseks.”

Vanemad on kogenud, et **õpetajad on tööga ülekoormatud** ega nõustu tegema lisatööd kas aeglasemate või mitte nii andekate lastega. Õpilastel puudub üldjuhul sisulise järeleaitamise võimalus. See paneb nii lapsed kui ka vanemad väga raskesse olukorda, mis sunnib võtma tasulisi eratunde. Sageli pole see peredele jõukohane. Selline olukord viitab vajadusele abiõpetaja või tugiõpetaja järele.

Vanemad on nõus, et kooli ei saa vaadelda ühiskonnast eraldi, vaid kool on pigem ühiskonna peegel – kõik ühiskonnas toimuv kajastub koolielus.

„Laps on ühiskonna peegel. Kui lapsel kodus midagi halvasti, võtab ta selle kooli kaasa ja sealt need kaklused alguse saavadki.”

„Koolis kajastub kõik see, mis ühiskonnas toimub – seetõttu peavad õpetajad tundma vastutust ja võimalust muuta ühiskonda paremaks. Aga samuti lapsevanemad.”

„Laps on kodu peegel, kool on ühiskonna peegel. Pinged koolide vahel tekitavad eelarvamusi. See jõuab ka lasteni ja võtab motivatsiooni alla.”

„Riik algab koolist – ettevõtetus, ärietika, suhtlemisoskus, elukutsed, terviklik käitumine, tolerantsus. Riigi mudel ei ole kodu, vaid kool.”

„Kool peaks olema meeldiv koht, kuhu laps rõõmuga läheb.”

„Kool on ühiskonna peegel ning analüüsiks ja ebameeldivuste muutmiseks tuleb mitte lapsi siunata, vaid peeglisse vaadata ja ennast korrigeerida.”

Nagu eelnevast nähtub, kogeavad kodud oma laste koolitõelikkust väga erinevalt. Sagedamini kogetakse kooli ja õpetajat negatiivsena põhikooliastmes.

Diskussioon

Vanemad ootavad õpetajalt eelkõige lapsedõbralikkust ja hoolivust, kuid samal ajal ka nõudlikkust ja järjekindlust õpioskuste kujundamisel. Oluliseks peetakse õpetaja tähelepanelikkust klassis toimuva suhtes – soovi ja võimet ennetada koolivägivalda. Õpetajas nähakse lapse turvalisuse peamist allikat koolis – turvalise keskkonna loojat. Kahjuks on liiga sagedane kogemus, et laps on koolivägivalda juhtumel õpetaja toe ja tähelepanuta jäänud. Viimane tulemus kinnitab seisukohta, et koolipsühholoog ja/või sotsiaalpedagoog on koolis väga vajalik, aga ka seda, et tänane õpetajakoolitus peab andma valmisoleku tegelda kooli jõudnud sotsiaalsete probleemidega.

Vanemad on kogenud seoses oma lapse/laste koolieluga nii muresid kui rõõme.

Vanemate mured seonduvad eelkõige õpetaja suhtumisega: tema erapoolikusega ja soovimatusega teha koostööd koduga ning jagada lapsedesse puutuvat infot. Kahjuks on peredel palju sellekohaseid negatiivseid kogemusi. Ka viimasel õppeaastal prof Airi Värniku juhtimisel teostatud SEYLE projektist, kus uuriti muuhulgas õpetajate suhtumist lapse vaimse tervise probleemidesse ja õpetajate arvamusi koostööst eri osapooltega, nähtus, et suur osa õpetajatest ei pea vajalikuks koostööd koduga ega hinda vanemaid kompetentseiks lapse toetajateks (Tiko 2010).

Käesoleva uurimuse tulemused lubavad järeldada, et kool pole kahjuks alati koht, kus moodustub lapse arengu ja heaoluks vajalik sotsiaalne kapital. Ilmselt ei tähtsusta meie kool õpetaja-õpilase suhete kõrval teisi olulisi suhteid, s.o nii õpetajate ja vanemate kui ka vanemate omavahelisi suhteid.

Et tagada iga lapse võimetekohane areng, on oluline, et õpetaja teadvustab oma rolli lapse isiksuse kujunemisel. Õpetajaetika lähtekohaks peab olema iga lapse kohtlemine subjektina, kellel on arengupotentsiaal, mis avaneb vastasmõjuprotsessis, kus õpetaja teadvustab oma tegevuse mõju lapse sotsialiseerumisele ja eneseteadvuse kujunemisele. Selles kontekstis on lubamatu õpetaja eelarvamuslik suhtumine lapsedesse, tema sildistamine. Siin võiks olulise panuse anda õpetajakoolitus, rõhutades senisest enam õpetaja kui isiksuse enesearengu küsimusi, et vastata laste vajadustele ja vanemate ootustele. Samuti on oluline, et õpetaja oleks senisest enam orienteeritud koostööle ja infovahetusele lapse koduga. Kuigi need soovitusel tunduvad triviaalsed, näitab tegelikkus, et nende põhitõdede vastu eksitakse lubamatult tihti.

Kirjandus

Antikainen, A. (1998) *Kasvatus, elämänkulku ja yhteiskunta*. Helsinki: WSOY.

Bradshaw, J. (2010) Social Inclusion and Child Poverty. *Changing Childhood in a Changing Europe: Interdisciplinary Workshop Report*, 26–27 February 2009, Nicosia, Cyprus, 29–36.

Eisenschmidt, E. (2008) Kas õpetaja hoiab õpikuvi? *Põhikool annab põhja: Eesti Haridusfoorum Väimelas*, 11. ja 12. jaanuar. Ettekannete ja artiklite kogumik. Tallinn: Haridusfoorum, 62–65.

Ellonen, N. ja Korkiamäki, R. (2006) Sosiaalinen pääoma lasten ja nuorten hyvinvoinnin ressurssina. Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A., Törrönen, M. *Lapset ja sosiaalityö*. PS-Kustannus, 195–219.

Nivala, E. (2006) Koulukuraattori nuoren maailmassa. *Sosiaali-pedagooginen sosiaalityö koulussa*. Toim Kurki, L., Nivala, E., Sipilä-Lähdekorpi, P., Helsinki: Oy FINN LETURA Ab, 101–164

Salundi, M. ja Tiko, A. (2009) *Koolivalikut mõjutavad tegurid*. Tallinn: Tallinna Ülikool.

Schaffer H. R. (2009) *Key Concepts in Developmental Psychology*. SAGE.

Sutrop, M. ja Kraav, I. (2010) Koolinoorte väärtused ja väärtuskasvatus. *Eesti inimarengu aruanne 2009* Toim Lauristin, M. Tallinn: Eesti Koostöö Kogu, 122–127.

Tiko, A. (2010) Õpetajate ja koolipersonali hoiakud õpilaste vaimse tervise suhtes – SEYLE konverents. *Kooliõpilaste tervise- ja riskikäitumine vaimse tervise kontekstis: ettekannete teesid*.